

УДК: 378.147:159.922.8:796.015

GIFTED PERSONALITY: FEATURES OF THE MANIFESTATION OF PHYSICAL GIFT-LIKENESS IN HIGHER EDUCATION STUDENTS

ОБДАРОВАНА ОСОБИСТІТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВУ ФІЗИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Bashtovenko O. A. / Баштовенко О. А.*k.b.s, as. prof /к. біол. н., доц..*

ORCID: 0000-0002-6793-7880

*Ізмаїльський державний гуманітарний університет/**Izmail State Humanitarian University**Izmail, Пуя Ріпуна 12, 68630/**м. Ізмаїл, Іллі Ріпуна 12, 68630***Onishchuk L. M. / Оніщук Л. М.**

ORCID: 0000-0002-5411-149X

*k.p.s, as. prof /к. пед. н., доцент.**National University "Poltava Polytechnic named after Yuriy Kondratyuk"/**Національний університет «Полтавська Політехніка імені Юрія Кондратюка»,**Poltava, Vitalia Hrytsayenka Avenue, 24, 36011/**м. Полтава, проспект Віталія Грицаєнка, 24, 36011*

Анотація. У статті розглянуто феномен обдарованості в контексті розвитку студентської молоді, з особливим акцентом на фізичну обдарованість. Визначено сутність поняття «фізична обдарованість» як комплексу морфофункціональних, психофізіологічних та мотиваційних характеристик, що забезпечують високі результати у спортивній діяльності. Проаналізовано сучасні наукові підходи до класифікації та діагностики фізичної обдарованості, окреслено критерії її виявлення серед здобувачів закладів вищої освіти. Визначено педагогічні умови ефективного розвитку фізично обдарованих студентів: індивідуалізація освітніх траєкторій, використання інноваційних методик тренування, психолого-педагогічний супровід, інтеграція міжнародного досвіду. Окреслено проблеми та виклики у розвитку цієї категорії здобувачів з акцентом на необхідність системної роботи у сфері підтримки фізично обдарованої молоді у закладах вищої освіти.

Ключові слова: обдарованість, фізична обдарованість, педагогічні умови, студентська молодь, спорт.

Abstract. The article examines the phenomenon of giftedness in the context of student youth development, with a particular focus on physical giftedness. The concept of "physical giftedness" is defined as a set of morphological, psychophysiological, and motivational characteristics that ensure high performance in sports activities. Modern scientific approaches to the classification and diagnostics of physical giftedness are analyzed, and the criteria for identifying physically gifted students in higher education institutions are outlined. Pedagogical conditions for the effective development of physically gifted students are determined, including the individualization of educational trajectories, the use of innovative training methods, psychological and pedagogical support, and the integration of international experience. The problems and challenges in the development of this category of students are highlighted. It is concluded that systematic work is required to support physically gifted youth in higher education institutions.

Keywords: giftedness, physical giftedness, pedagogical conditions, student youth, sport.

Вступ

У сучасних умовах модернізації освіти питання розвитку обдарованої молоді набуває особливої значущості. Обдарованість як комплексний феномен розглядається в педагогіці, психології та суміжних науках [1], а її прояви охоплюють інтелектуальну, творчу, соціальну, художню та фізичну сфери [2]. Серед студентської молоді важливого значення набуває саме фізична обдарованість, адже вона визначає не лише спортивні досягнення, але й сприяє розвитку лідерських, комунікативних та організаторських якостей, що є складовими успішної професійної самореалізації [3]. Окрім того немає сумніву в тому, що фізична активність є потужним фактором підвищення когнітивних здібностей студентів [4]. Вона стимулює роботу мозку на біологічному, психологічному та соціальному рівнях, покращуючи пам'ять, увагу, мислення і навчальні результати [5]. Поєднання фізичної та інтелектуальної активності формує комплексну працездатність і стресостійкість студентів [6].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю створення у закладах вищої освіти (ЗВО) сприятливого середовища для виявлення та розвитку фізично обдарованих здобувачів [7], що відповідає сучасним запитам суспільства та міжнародним стандартам підтримки талановитої молоді [8,9].

Постановка задачі та вихідні дані

Метою статті є обґрунтування особливостей фізичної обдарованості здобувачів закладів вищої освіти та визначення педагогічних умов її розвитку на підставі розкриття сутності поняття «фізична обдарованість» з окресленням критеріїв та показників фізичної обдарованості у студентській молоді.

Сучасні науковці розглядають обдарованість як поєднання індивідуальних здібностей, що забезпечують високі досягнення у певній діяльності [1]. Дослідження у сфері фізичного виховання вказують на тісний зв'язок фізичної обдарованості з генетичними передумовами, психофізіологічними характеристиками, а також впливом освітнього та соціокультурного середовища [10].

Фізично обдаровані студенти характеризуються високим рівнем розвитку

рухових якостей, швидкістю засвоєння нових рухових дій, креативністю у спортивній діяльності, здатністю до змагальної адаптації [9]. Водночас науковці підкреслюють, що розвиток такої категорії здобувачів потребує спеціально організованого педагогічного супроводу [11].

Фізична обдарованість трактується як комплекс морфофункціональних, психофізіологічних та мотиваційних характеристик, що забезпечують індивіду високі результати у фізичній чи спортивній діяльності [12]. До її складових відносять: рівень розвитку основних фізичних якостей (сила, швидкість, витривалість, спритність, гнучкість), здатність до швидкого навчання руховим діям, креативність у пошуку рішень у спортивних ситуаціях, психологічну стійкість [9, с. 102–107].

Фізично обдаровані здобувачі демонструють високі спортивні досягнення на змаганнях різних рівнів, результати тестування фізичної підготовленості [8]. Такі студенти є лідерами у спортивних командах, здатні до швидкої адаптації у нових змагальних умовах [13]. Оскільки такі студенти наділені комплексом природних здібностей, що визначають високий рівень розвитку рухових, фізичних та психофізіологічних якостей і сприяють успішності у спортивній, професійній та фізкультурній діяльності.

Виділяють спеціальні фізичні здібності, що забезпечують виконання специфічних рухових дій у певному виді спорту, як то швидкісно-силові показники для спринтерів, координаційні здібності для гімнастів. Здібності, щовизначають потенціал у різних рухових діяльностях (швидкість, сила, витривалість, гнучкість, координація) - загальні фізичні здібності. Вони є більш поширеними. Але можна також виділити обдарованість за формами прояву. За умови високої ефективності виконання рухових дій говорять про моторну обдарованість. Важливим у спорті є здатність швидко та точно прийняти рішення у руховій діяльності, що визначається як психомоторна обдарованість. Педагогічна або спортивна обдарованість характеризує здатність швидко освоювати та вдосконалювати техніку руху, тактику, стратегію діяльності.

Рівень прояву обдарованості у великій мірі обумовлюється потенціалом людини. І чим він вищий, тим вищі спортивні досягнення.

Діагностика фізичної обдарованості передбачає комплексний підхід, що включає антропометричні та фізіологічні показники, функціональні показники, тести на фізичні якості, індекси.

Більш точно визначити фізичну обдарованість дозволяють методи комплексної оцінки, що включають тестування та нормативи, спостереження та педагогічна діагностика, мотиваційні аспекти, що виявляються анкетуванням та опитуванням. Важливе місце належить і біохімічним лабораторним дослідженням.

Саме завдяки таким підходам можливо виявити фізичну обдарованість серед студентів ЗВО. За цими критеріями можливо визначити: рівень сили, витривалості, швидкості, гнучкості та координації, легкість засвоєння нових технічних прийомів, вправ та тактичних схем.

Важливим аспектом є висока мотивація до фізичної активності, наполегливість у досягненні результатів, здатність до саморегуляції, що виявляється в майбутньому зміною морфологічних та функціональних показників (гармонійним розвитком тіла, оптимальними співвідношеннями м'язової і жирової маси, високим рівнем адаптації серцево-судинної та дихальної систем) [14].

Результати досліджень.

Для ефективного розвитку фізичної обдарованості у студентів ЗВО необхідно створювати і підтримувати індивідуальні освітні траєкторії студентів-спортсменів, знаходити шляхи поєднання навчального навантаження з тренувально-змагальною діяльністю.

Інноваційні методики дозволяють точніше оцінювати фізичні, психофізіологічні та рухові здібності кожного студента. На підставі сучасних тестів на швидкість реакції, координацію, силу та витривалість можливо розробити персоналізовані тренувальні програми для максимального розкриття потенціалу кожного студента. Підбір нових технологій (біомеханічний аналіз,

датчики руху, цифрові платформи контролю навантажень) зменшують ризик перевантаження та травматизму, що дозволяє підбирати оптимальні навантаження та режим тренувань відповідно до індивідуальних можливостей.

Коли студенти бачать конкретні результати свого розвитку, то це підвищує мотивацію та зацікавленість у заняттях спортом та навчанні і це робить процес тренування більш захоплюючим і наочним.

Інноваційні методики дозволяють збирати об'єктивні дані для аналізу розвитку фізичної обдарованості, а це сприяє впровадженню доказових педагогічних рішень та підвищує наукову якість підготовки студентів.

Важливе місце має і психолого-педагогічний супровід як мотиваційна підтримка, профілактика вигорання, формування ціннісних орієнтацій.

Окрім того, дослідження демонструють, що інтеграція досвіду університетського спорту з міжнародними практиками сприяє підвищенню ефективності розвитку фізично обдарованих студентів.

Незважаючи на розвиток спортивних програм у закладах вищої освіти, залишаються проблеми, пов'язані з обмеженістю ресурсів для індивідуалізації навчання, відсутністю системної підтримки талановитих спортсменів, труднощами інтеграції студентів-спортсменів у наукову діяльність. Але не можна забувати про ризики, що обумовлені інтенсивним поєднанням академічних та тренувальних навантажень у студентів-спортсменів, це підвищує ризик професійного вигорання, що проявляється в емоційній виснаженості, зниженні когнітивної активності та мотивації, а також негативно впливає на результати навчання та спортивної діяльності. Це робить необхідним застосування педагогічних та психолого-педагогічних заходів профілактики.

Для впровадження індивідуальних освітніх траєкторій викладачам ЗВО важливо змінити роль із «контролера» на «координатора» та здійснювати навчальний процес дотримуючись певних напрямів.

Одним з них є організаційно-методичного забезпечення. Доречним є розробка індивідуального розкладу (плану), для зміщення термінів здачі

модулів та заліків відповідно до його змагального графіка (наприклад, асинхронне навчання під час зборів). Використання цифрового формату для теоретичного матеріалу для кращого опанування у вільний час. Використання механізмів визнання результатів неформальної освіти.

Надзвичайно важливою є педагогічна підтримка та адаптація контенту з урахуванням тем рефератів чи курсових робіт, які базуються на аналізі їхньої власної спортивної діяльності. Це інтегрує спорт у науку. Визначте час для онлайн-консультацій, щоб оперативно заповнювати прогалини в знаннях, які виникли через відсутність студента на аудиторних заняттях. Допомагайте студенту виділити головне в навчальній програмі, щоб він не витрачав обмежений ресурс енергії на другорядні завдання під час пікових фізичних навантажень.

Психолого-педагогічний супровід та комунікація є невід'ємною складовою для моніторингу емоційного стану. У разі виявлення ознаки «академічного вигорання» вчасно пропонувати тимчасове розвантаження, а не санкції. Важливого значення набуває кураторство з боку викладача, який допомагатиме комунікувати з іншими викладачами та вирішувати адміністративні питання. Це знімає зі студента частину стресу. Спортивні досягнення студента в академічній групі повинні бути відзначені для відчуття цілісності особистості. Створення цифрового портфоліо, де будуть зібрані як спортивні досягнення (протоколи, сертифікати), так і академічні здобутки нададуть вагомості та спонукають до майбутніх перемог.

Висновки.

Фізична обдарованість здобувачів ЗВО є комплексним явищем, яке поєднує біологічні, психофізіологічні та соціально-культурні чинники. Основними критеріями її визначення виступають спортивні досягнення, рівень фізичної підготовленості, креативність у діяльності та психологічна стійкість. Педагогічний супровід фізично обдарованих студентів у ЗВО має передбачати індивідуалізацію освітніх траєкторій, інноваційні методики тренувань, психолого-педагогічну підтримку. Подальші дослідження потребують

розроблення цілісної та комплексної системи роботи з фізично обдарованою студентською молоддю, що відповідатиме сучасним європейським стандартам освіти та спорту.

Література:

1. Карпова, Л. Г. (2019). Обдарованість як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки, (13)*. <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3132>
2. Чижевський, Б. Г. (2022). Філософські аспекти обдарованості. У *Матеріали XIV науково-практичної онлайн-конференції “Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості в умовах воєнного стану”* (с. 346–355). <https://surl.li/ofmhttps://surl.li/ofmgngfnf>
3. Хандуріна, А. О. (2024). Основний зміст і сучасні тенденції розвитку обдарованості. У *Матеріали V Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції “Обдаровані діти – скарб нації!”* (с. 1490). Інститут обдарованої дитини НАПН України.
4. Drózdź, R., et al. (2022). Physical culture and sports as an educational basis for students’ physical activity levels. *International Journal*. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9516969/>
5. Greenberg, J. D. (2024). The role of physical education within higher education: Implications for student well-being and curricular design. *European Journal*. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10922003/>
6. Foster, S. J. L. (2022). Bridging the gap: Using college-athlete support services to align athletic and academic goals. *Journal of College Student Development*. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9458287/>
7. Ревть, А., & Гринник, І. (2021). Психолого-педагогічні засади роботи з обдарованою студентською молоддю. *Молодь і ринок, 3(189)*, 102–106. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.234150>
8. Shevchenko, A., & Zhoga, R. (2023). Індивідуальна освітня траєкторія в

сучасній українській вищій освіті як інструмент адаптивності її середовища. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*, 16(31). [https://doi.org/10.33296/2707-0255-16\(31\)-16](https://doi.org/10.33296/2707-0255-16(31)-16)

9. Ivashchenko, S., Khudolii, O., & Yermakova, T. (2023). Diagnostics of physical abilities in students: Methodological approaches. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(1), 100–107.

10. Холод, І. В. (2015). Педагогічна підтримка обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії. Вилучено з <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/4063>

11. Надвоцька, М. В. (2022). *Специфіка педагогічного супроводу вчителем фізичної культури фізично обдарованих дітей молодшого шкільного віку* [Кваліфікаційна робота]. Ізмаїльський державний гуманітарний університет. <http://dspace.idgu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1815>

12. Коробейнік, В. А. (2025). *Теоретико-методичні засади індивідуалізації навчальної, спортивної і наукової роботи майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту в процесі професійної підготовки* [Дисертація доктора педагогічних наук]. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.

13. Колеснік, І. В., Терещенко, І., & Левчук, Т. (2022). Формування мотивації до занять з фізичного виховання студентів закладів вищої освіти засобами гімнастики. *Theory and Methods of Physical Education and Sports*, 1, 57–61. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.1.57-61>

14. Круцевич, Т. Ю., Пангелова, Н. Є., Кривчикова, О. Д., та ін. (2017). *Теорія і методика фізичного виховання: Підручник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту* (2-ге вид., переробл. та доп., т. 1: Загальні основи теорії і методики фізичного виховання). Київ: Національний університет фізичної культури і спорту України, видавництво «Олімп. л-ра».

Статтю надіслано 21.12.2025 р.

© Баштовенко О.А., Оніщук Л.М.

UDC UDC 004.8:81'322

SYNERGY OF HYBRID INTELLIGENT TECHNOLOGIES IN INNOVATIVE MACHINE LINGUISTICS IN TIMES OF CRISIS

Krasniuk S.O.

senior lecturer

ORCID: 0000-0002-5987-8681

Kyiv National University of Technologies and Design,
Mala Shyianovska Street 2, Kyiv, Ukraine

Abstract. This article analyzes the use of hybrid intelligent technologies in modern machine linguistics in the face of uncertainty and crisis-driven information processes. It is noted that traditional neural network and formal linguistic approaches, despite their high effectiveness, demonstrate limited resilience when working with incomplete, heterogeneous, and dynamic text data. Therefore, the need for hybrid architectures combining artificial intelligence, big data analysis, and formalized knowledge is substantiated. It is shown that the synergistic effect arising from the integration of heterogeneous intelligent components facilitates a more accurate interpretation of content and context, and also improves the adaptability and reliability of NLP systems. The paper formulates key scientific and practical recommendations for implementing hybrid solutions in text analysis and decision support tasks. It concludes that hybrid intelligent technologies hold promise as a key area for the development of machine linguistics in an unstable information environment.

Keywords: hybrid intelligent technologies; machine linguistics; NLP; synergistic effect; artificial intelligence; big data; crisis conditions; uncertainty.

Introduction.

Modern machine linguistics is being formed in conditions that are difficult to call stable or predictable [1]. Rapidly changing social and economic processes, global and local crisis phenomena [2-4], as well as the constant complication of the information environment significantly affect the nature of semi-structured and unstructured Big Data [5], on the methods and technologies of their processing, analysis and analytics [6], [7]. In such difficult circumstances, it becomes obvious that universal and "once and for all" effective universal solutions in the field of automatic processing, analysis and analytics of large corpora of all types of data (in particular for R&D in the field of philology) practically do not exist [8, 9]. It should be noted that traditional approaches to machine linguistics, which have developed relatively autonomously for a long time, demonstrate both strengths and quite noticeable limitations. Statistical and neural network models provide high performance and training on large data sets, but are often sensitive to the quality of